

„Stanowisko Komitetu Nauk Agronomicznych przy II Wydziale PAN w sprawie podjęcia działań koniecznych do ograniczania negatywnych skutków suszy dla produkcji rolniczej w Polsce”

9 lipca 2020 r.

Komitet Nauk Agronomicznych postuluje podjęcie Krajowego Programu Dostosowania Rolnictwa do Zmian Klimatycznych, który uwzględniłby wieloaspektowe podejście do walki ze skutkami suszy i ocieplenia klimatu w Polsce oraz prowadziły do zabezpieczenia niezbędnych zasobów wody w produkcji rolniczej. Program ten od strony organizacyjnej, powinien obejmować Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, terenową administrację rządową oraz administrację samorządową, a także interesariuszy, tzn. producentów rolnych, związki producentów rolnych, a ponadto ośrodki doradztwa rolniczego, instytucje naukowe oraz firmy i organizacje działające na rzecz rolnictwa. Dotychczasowe działania w postaci rządowego Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy oraz Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej byłyby częściami składowymi Programu.

Zagrożenie suszą rolniczą jest notowane w Polsce kolejny rok z rzędu. W 2019 roku susza rolnicza wystąpiła na 60% gruntów rolnych. Obecna bezśnieżna zima z niewielką ilością opadów może doprowadzić do pogłębienia nie tylko suszy rolniczej, ale także suszy hydrologicznej. Raporty Intergovernmental Panel on Climate Change i inne publikacje są zgodne, co do spodziewanej intensyfikacji zjawiska suszy glebowej w XXI wieku w naszej części Europy. Już dzisiaj należy podjąć działania zmierzające do wdrożenia systemu racjonalnego zarządzania zasobami wodnymi w rolnictwie oraz dostosowania technologii uprawy roślin. Aby ograniczyć uciążliwość występowania suszy w produkcji rolniczej Komitet Nauk Agronomicznych PAN sformułował następujące postulaty:

1. Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy zakłada budowę nowych zbiorników retencyjnych, które przyczynią się głównie do łagodzenia fali powodziowej, w mniejszym stopniu zwiększenia retencji wodnej. Aby zwiększyć zasoby wody dla rolnictwa niezbędne są rozwiązania kompleksowe obejmujące całe zlewnie rzek, w celu spowolnienia odpływu wody przez poprawę retencji siedliskowej oraz usprawnienie systemu melioracji i przystosowanie go do gromadzenia wody w kraju. Elementem tych działań może być dofinansowanie modyfikacji planów zagospodarowania przestrzennego gmin pod kątem wyznaczenia terenów zalewowych i obiektów małej retencji wodnej oraz zwiększenie wsparcia budżetowego na odtworzenie urządzeń hydrotechnicznych umożliwiających gromadzenie wody na poziomie zlewni.
2. Celowe jest usprawnienie Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej, między innymi przez wykorzystanie metod teledetekcji. System ten stanowi ważne źródło informacji zarówno dla rolników, jak i dla administracji państwowej. Rolnikom należy się powszechny dostęp do wiedzy o problemach związanych z występowaniem suszy, jak i sposobach ograniczania jej skutków. Modyfikacji wymaga też system ubezpieczeń rolniczych od następstw suszy rolniczej.
3. Promowanie uprawy konserwującej, w różnych jej wariantach dostosowanych do lokalnych warunków środowiskowych i parku maszyn, ograniczenie wykorzystania słomy do celów energetycznych oraz zmniejszenie parowania z pokrywy glebowej w okresie

- zimy przez uprawę międzyplonów, zwiększenie udziału uprawy roślin bobowatych i roślin ozimych, mniej wrażliwych na suszę.
4. Opracowanie materiałów szkoleniowych i przeprowadzenie działań edukacyjnych przez organizowanie szkoleń dla rolników, wskazujących na celowość stosowania zabiegów agrotechnicznych zapobiegających efektom suszy oraz aktywne programy wsparcia rolników dla zróżnicowania upraw rolniczych. Stosowanie przez rolników podanych powyżej zaleceń można wzmocnić poprzez wprowadzenie ich do przepisów związanych z płatnościami bezpośrednimi (Zasady Wzajemnej Zgodności i Zazielenienia) i przeprowadzania wrywkowej kontroli zasiewów z wykorzystaniem zobrazowań satelitarnych i dronów.
  5. Ważne dla hodowli nowych odmian jest opracowanie podstaw strategii selekcji wytypowanych gatunków roślin uprawnych z wykorzystaniem wiedzy molekularnej, co może być precyzyjnym narzędziem wspomagającym selekcję fenotypową. Fundamentem postępu wiedzy o tolerancji roślin na suszę są badania multidyscyplinarne, w których współpracować powinny zespoły o różnych profilach naukowych. Istnieje rozdźwięk pomiędzy stanem wiedzy o mechanizmach tolerancji roślin na suszę a praktycznym wykorzystaniem tej wiedzy w hodowli nowych odmian.
  6. W produkcji rolniczej potrzebne są nowe odmiany o zwiększonej tolerancji na stresy suszy i wysokiej temperatury. Z uwagi na złożony charakter tej cechy, obecnie w hodowli nowych odmian znaczenia nabiera kryterium szerokiej adaptacji odmian do środowiska oraz stabilności ich plonowania. Pożądane są zmiany w systemie rejestracji odmian roślin uprawnych umożliwiające zarejestrowanie odmiany o podwyższonym poziomie tolerancji suszy pomimo jej niższego od wzorca plonowania w warunkach optymalnych. Da to, w połączeniu z dostępnymi prognozami agrometeorologicznymi, możliwość doboru odmian do warunków lokalnych. Prowadzenie selekcji względem tej cechy wymaga wieloletnich badań w zróżnicowanych warunkach agroekologicznych. Rolę wspomagającą selekcję odmian dostosowanych do danych warunków regionalnych w Polsce i niedoboru wody spełnia Porejestrowe Doświadczalnictwo Odmianowe (PDO), nadzorowane przez COBORU. Wskazane jest rozszerzenie lokalizacji doświadczeń PDO, zwłaszcza we wschodniej części kraju, oraz prowadzenie tych badań we współpracy z instytucjami naukowymi. W większym stopniu należy też docierać do producentów rolnych z informacją o cechach, jakimi charakteryzują się poszczególne odmiany (Lista Odmian Zalecanych).

KNA postuluje stworzenie platformy współpracy obejmującej szerokie kręgi interesariuszy: naukowców z różnych dziedzin i instytucji, firmy hodowlane, związki producentów, organizacje 'ekologiczne' i konsumenckie. Naturalnym gospodarzem takiej platformy, jak i źródłem jej finansowania powinno być Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.